

TWOJE DZIECKO JEST INNE...



*Informacje i porady praktyczne
dla rodziców dzieci zagrożonych niepełnosprawnością
bądź dzieci z niepełnosprawnością intelektualną
w wieku 0 - 7 lat*

ISBN 978-83-60105-62-7

Copyright©by PSOUU, Warszawa 2008

*Publikacja ta powstała dzięki przyjaźni Polskiego Stowarzyszenia
na Rzecz Osób z Upośledzeniem Umysłowym
z UNAPEI – Krajową Unią Stowarzyszeń Rodziców
Osób z Niepełnosprawnością Intelektualną i Ich Przyjaciół we Francji,
która wydała podobne publikacje w roku 2003 i 2007.*

***Dziękujemy UNAPEI za ich nieodpłatne udostępnienie
i możliwość wykorzystania ilustracji.***

Polskie Stowarzyszenie na Rzecz Osób
z Upośledzeniem Umysłowym
Zarząd Główny
ul. Głogowa 2b, 02-639 Warszawa
tel.: 022 848 82 60, 022 646 03 14; fax: 022 848 61 62
zg@psouu.org.pl
www.psouu.org.pl

Ilustracje:

PIC - Création graphique: Benji GILLETI (UNAPEDI)

Tłumaczenie:

Lidia Czarkowska

Współpraca merytoryczna:

Marita Przedpełska-Winiarczyk, Izabela Mawlichanów, Katarzyna Marcisz
- Ośrodek Wczesnej Interwencji Koła PSOUU w Giżycku

Konsultacja:

Joanna Janocha

Redakcja:

Barbara Ewa Abramowska

Skład i druk:

Daniel Jakoniuk, DG-Graf Warszawa

**Publikacja dofinansowana ze środków Państwowego Funduszu
Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych w ramach Programu PARTNER III**

Szanowni rodzice i opiekunowie!



Obserwujecie swoje dziecko każdego dnia i widzicie, że nie jest ono takie, jak inne dzieci. Inaczej reaguje na otaczający je świat, dłużej się uszyskiego uczy, dziwnie się zachowuje. Początkowo wpadacie w rozpacz i boicie się o jego los. Jednocześnie nie wiecie, jak ten fakt wpłynie na Wasze życie.

Publikacja ta została pomyślana jako poradnik udzielający odpowiedzi na nurtujące Was pytania. Przygotowując ją korzystaliśmy z własnych doświadczeń i staraliśmy się umieścić najbardziej wyczerpujące odpowiedzi.

Można tu znaleźć informacje o tym, czym jest niepełnosprawność dziecka, gdzie można uzyskać pomoc, jakie instytucje zajmują się opieką, rehabilitacją i edukacją dzieci niepełnosprawnych. Są tu także rady praktyczne, które pomogą Wam podjąć decyzje związane z nową sytuacją rodzinną oraz informacje o tym, gdzie i jaką pomoc finansową można uzyskać.

Wszyscy musimy jednak być świadomi, że w Polsce nadal nie ma jednolitego systemu opieki i wspierania dziecka z zaburzonym rozwojem i jego rodziny. Prezentujemy możliwości, naszym zdaniem, najbardziej uszechstronne i najsukuteczniejsze. Musimy jednocześnie pamiętać, że ciągle zmienia się sytuacja, zarówno w sferze przepisów prawa, jak i w ofercie służb publicznych i niepublicznych, kierowanej do dziecka i rodziny.



Najważniejsze jest, aby jak najszybciej dać dziecku odpowiednie wsparcie, rozpocząć wczesne działania – zarówno specjalistów, jak i przede wszystkim rodziców - pomagające w jego rozwoju.

Trudno jest jednak przewidzieć, jak dokładnie będzie przebiegał rozwój Waszego dziecka. Tego nie można prognozować również w stosunku do dzieci zdrowych. Trzeba się liczyć także z tym, że pomimo wysiłków i dobrej woli, nie zawsze będzie można znaleźć w pełni Wam odpowiadające miejsca rehabilitacji i edukacji dziecka.

Mamy nadzieję, że poradnik ten przekona Was również do włączenia się do grup rodziców zrzeszonych w stowarzyszeniach. Rodzice, którzy przeżywają lub przeżyli podobnie jak Wy trudne chwile, pomogą Wam zrozumieć, że Wasze dziecko nie odbiera Wam prawa do radości, godności i szczęścia - takiego, jakie może być udziałem każdej rodziny.

Na końcu publikacji znajdziecie wykaz prowadzonych przez Polskie Stowarzyszenie na Rzecz Osób z Upośledzeniem Umysłowym placówek dla dzieci zagrożonych niepełnosprawnością i dzieci niepełnosprawnych oraz słowniczek używanych w publikacji pojęć i skrótów.

Spis treści

- 4** **Przyczyny i objawy niepełnosprawności**
- Jakie mogą być przyczyny?
 - Co powinno zaniepokoić rodziców?
 - Źródła informacji
- 10** **Opieka i edukacja**
- Różne formy opieki
 - Co to jest wczesna interwencja
 - Wczesne wspomaganie rozwoju dziecka
 - Placówki edukacyjne
 - Wsparcie dla rodziców
- 17** **Orzeczenie i kierunek dalszej drogi**
- Po co jest orzeczenie o niepełnosprawności?
 - Trudny wybór dalszej drogi
- 20** **Prawa i obowiązki**
- Dobrze jest znać swoje prawa i z nich korzystać
 - Rodzice mają prawo decydować o swoim dziecku
- 24** **Świadczenia**
- Co dofinansowuje państwo?
 - Świadczenia rodzinne
- 27** **Życie codzienne**
- Twoja postawa
 - Bracia i siostry
 - Wakacje i wypoczynek
- 30** **Stowarzyszenie**
- Wstąpić do stowarzyszenia...
 - Co zapewnia Stowarzyszenie?
- 33** **Ośrodki Wczesnej Interwencji**
- 34** **Ośrodki Rehabilitacyjno-Edukacyjno-Wychowawcze**
- 36** **Słowniczek używanych pojęć**
- 39** **Słowniczek przydatnych skrótów**

PRZYCZYNY I OBJAWY NIEPEŁNOSPRAWNOŚCI



Co roku w Polsce rodzi się ponad 5 tysięcy dzieci z niepełnosprawnością intelektualną. Często zdarza się, że trudno powiedzieć dlaczego wystąpiła ona akurat u tego dziecka...

Niepełnosprawność intelektualna:



- *dotyka około 1% populacji*
- *dotyczy blisko połowy dzieci niepełnosprawnych*
- *jest stanem nie chorobą*
- *może być skutkiem nieprawidłowej budowy lub uszkodzenia mózgu*
- *może jednocześnie występować z innymi rodzajami niepełnosprawności lub chorobami, takimi jak epilepsja, autyzm, mózgowie porażenie dziecięce.*

Jakie mogą być przyczyny?

- *nieprawidłowy przebieg ciąży*
- *zaburzenia genetyczne (np. zespół Downa)*
- *zbyt wczesny poród (wczesniactwo)*
- *zbyt krótki lub nadmiernie przedłużający się poród*
- *niedotlenienie mózgu dziecka (np. na skutek przedłużającego się porodu)*
- *niska waga noworodka*
- *wada mózgu u noworodka*
- *choroby metaboliczne (związane z nieprawidłową przemianą materii)*
- *choroby i infekcje przebyte we wczesnym okresie życia np. zapalenie opon mózgowych, odwodnienia*
- *wypadki powodujące uszkodzenia głowy.*

Czasami, aby ustalić przyczynę konieczne są dodatkowe badania. Jednak zdarza się, że nawet po wielu badaniach trudno jest ustalić dlaczego dziecko urodziło się niepełnosprawne.



Nie bójmy się tego, czego nie znamy! To, że nie można szybko ustalić przyczyny, nadać nazwy problemom Twojego dziecka, nie oznacza, że nie można mu pomóc. Można ocenić jego możliwości i zaproponować właściwy - dla jego szczególnych potrzeb - sposób postępowania.

Co powinno zaniepokoić rodziców u niemowlaka?

(od urodzenia do 1. roku życia)

- głowa cały czas zwrócona w jedną stronę
- problemy z karmieniem (np. dziecko bardzo słabo ssię, krztusi się)
- stały płacz, krzyk
- prężenie się, napinanie
- asymetryczne ułożenia tułowia i kończyn
- nie może utrzymać głowy
- nadmierna wiotkość kończyn
- słabiej wyrażone ruchy spontaniczne kończyn lub ich nieprawidłowe ułożenia
- brak kontaktu wzrokowego
- dziecko zbyt spokojne, „leniwe”
- słabo reaguje na otoczenie (np. nie reaguje na głosy bliskich osób, nie reaguje na światło)
- wymaga częstego bujania
- nie siada, nie chodzi we właściwym czasie
- nie rozumie prostych poleceń
- nie wyciąga rączek do zabawek, nie chwyta
- nie mówi pojedynczych słów.

Co powinno zaniepokoić rodziców u małego dziecka?

(powyżej 1. roku życia)

- nie chodzi
- nie mówi
- wyraźnie unika kontaktu z osobami bliskimi, w tym kontaktu wzrokowego
- ma problemy z koncentracją uwagi (nie skupia się na żadnej czynności)
- nie reaguje na własne imię
- je wyłącznie wybrane potrawy (np. tylko z ziemniaków)
- jest nadwrażliwe lub niedostatecznie uciążliwe na dźwięki, dotyk
- ma trudności w kontaktach z rówieśnikami.

Jeżeli coś Cię zaniepokoiło w rozwoju dziecka, nie lekceważ tego, powiedz o swoich obawach lekarzowi rodzinnemu lub pielęgniarce środowiskowej.



PAMIĘTAJ!

Wczesne rozpoznanie problemów rozwoju dziecka i objęcie go specjalistyczną opieką daje szansę na zminimalizowanie trudności rozwojowych lub ich całkowite wyeliminowanie.

Źródła informacji

Zdarza się, że po usłyszeniu diagnozy niewiele z tego rozumiesz. Brakuje Ci szczegółowych informacji, masz bardzo wiele wątpliwości. Nie wiesz, jak masz postępować ze swoim dzieckiem, co powiedzieć rodzeństwu, rodzinie, znajomym, sąsiadom. Nie potrafisz sobie wyobrazić jaka będzie przyszłość Twojego dziecka.

Bądź jednak przygotowana na to, że może się zdarzyć, że nie od razu dostaniesz odpowiedź na wszystkie swoje pytania.

Zwróć się do lekarza rodzinnego i poproś o skierowanie do Ośrodka Wczesnej Interwencji lub innej placówki w waszej okolicy, zajmującej się pomocą małym dzieciom.

Ważne jest, aby w takim ośrodku pracował zespół specjalistów: lekarz (pediatra, specjalista rehabilitacji medycznej, neurolog dziecięcy lub psychiatra dziecięcy), psycholog, fizjoterapeuta, logopeda, pedagog.

Specjaliści porozmawiają z Wami – rodzicami, przeprowadzą wywiad, będą obserwować jak dziecko się zachowuje, ocenią jego możliwości i trudności, a także wzajemne relacje pomiędzy Wami a dzieckiem.

Na tej podstawie zespół postawi wstępną diagnozę i opracuje szczegółowy program terapeutyczny - specjalnie dla Waszego dziecka. Diagnoza będzie ponawiana i w razie konieczności program będzie zmieniany, odpowiednio do potrzeb i możliwości dziecka.

Zajęcia będą prowadzone w ośrodku, a specjaliści podpowiedzą Wam, jak można pomagać dziecku w domu, np. rehabilitując je podczas pielęgnacji czy zabawy.

PAMIĘTAJ!

Każde dziecko jest inne!

Każde dziecko rozwija się inaczej, ma swoje uzdolnienia i specyficzne trudności - nie możecie stale porównywać go do rówieśników.

Nie ma jednej, niezawodnej metody wspierania rozwoju niepełnosprawnych dzieci.

Ważne jest, aby pomoc twojemu dziecku udzielana była według indywidualnego, opracowanego dla niego programu, obejmującego wszystkie sfery jego rozwoju.



Potrzebujesz informacji szczegółowych lub dokładniejszych?

W Ośrodku Wczesnej Interwencji (lub w innej placówce, do której chodzisz ze swoim dzieckiem) specjaliści służą pomocą i odpowiedzą na szereg nurtujących Cię pytań:

- **Psycholog** dokona oceny rozwoju psychicznego dziecka tzn. jego możliwości intelektualnych, stanu emocjonalnego i społecznego, a także wesprze Cię w tych trudnych dla Ciebie chwilach. Będziesz mogła omówić z nim problemy z jakimi się spotykasz na co dzień m.in. jak zawiadomić rodzeństwo o niepełnosprawności siostry lub brata, jak sobie poradzić z ciekawskimi sąsiadami, czy jak zaakceptować niepełnosprawność dziecka.
- **Lekarz** wyjaśni Ci, co oznacza diagnoza i czym rozpoznanie może skutkować w przyszłym życiu Twojego dziecka. W razie potrzeby wprowadzi leczenie farmakologiczne, zadecyduje o przeprowadzeniu odpowiednich badań.
- **Fizjoterapeuta** oceni poziom rozwoju ruchowego dziecka, nauczy Cię podstawowych ćwiczeń i zabiegów, podpowie jak wpleść rehabilitację w czynności dnia codziennego lub w zabawę. Pokaże w jakiej pozycji ułożeniowej powinno przebywać dziecko, jaki sprzęt rehabilitacyjny jest dla dziecka niezbędny.
- **Logopeda** oceni poziom rozwoju mowy, podpowie w jaki sposób karmić dziecko, jak ćwiczyć narządy artykulacyjne oraz pomoże w wyborze najlepszej metody porozumiewania się z Twoim dzieckiem.
- **Pedagog** nauczy Cię jak stymulować rozwój dziecka, w jaki sposób bawić się z nim wykorzystując odpowiednie zabawki i pomoce, podpowie jak prowadzić trening samoobsługi, pokaże ćwiczenia wspomagające rozwój umiejętności czytania, pisanie i liczenia.

PAMIĘTAJ!

Nie bój się pytać! Specjaliści udzielą Ci odpowiedzi na wiele pytań. Jednak pamiętaj, że nikt nie może dokładnie przewidzieć, jaka będzie przyszłość Twojego dziecka – tak, jak nie można przewidzieć przyszłości każdego innego dziecka!



**Nie można całego dnia zamieniać w rehabilitację dziecka!
Dziecko musi mieć czas na odpoczynek i na zabawę.
Podczas zabaw i ćwiczeń obserwuj uważnie dziecko: jeżeli jest zmęczone, nie chć po raz kolejny np. układać wieży z klocków,
daj mu odpocząć!**

Możesz zadawać bardzo dużo pytań. Możesz zasięgnąć porady w wielu placówkach, ale komuś w końcu uwierz i nie trać czasu na poszukiwanie „lepszej” metody, „lepszego” specjalisty. Czas stracony na odwiedzanie kolejnych ośrodków i kolejnych specjalistów lepiej poświęcić dziecku.

Dowiedz się, czy w Twoim mieście, gminie czy powiecie działa stowarzyszenie rodziców wychowujących niepełnosprawne dzieci, np. Koło Polskiego Stowarzyszenia na Rzecz Osób z Upośledzeniem Umysłowym.

Może właśnie tam uzyskasz pomoc, będziesz mogła opowiedzieć o swoich problemach i skorzystać z doświadczenia innych.

Jeśli zadajesz sobie pytanie, czy istnieje ryzyko przekazania niepełnosprawności przy urodzeniu następnego dziecka lub - czy Twoje zdrowe dzieci mogą w przyszłości zostać rodzicami dziecka z niepełnosprawnością?

Poproś o skierowanie na konsultację w poradni genetycznej!

OPIEKA I EDUKACJA



*W Polsce istnieją różne placówki opiekuńcze i edukacyjne.
Wybór odpowiedniej uzależniony jest od indywidualnych
potrzeb Twojego dziecka oraz jego możliwości.
Ważne jest, aby placówka zapewniała jak najlepsze
możliwości rozwojowe Twojemu dziecku.*

RÓŻNE FORMY OPIEKI, WSPIERANIA ROZWOJU, EDUKACJI

O placówkach zajmujących się dziećmi niepełnosprawnymi możesz otrzymać informacje:

- u lekarza rodzinnego
- w Powiatowym Centrum Pomocy Rodzinie
- w Miejskim lub Gminnym Ośrodku Pomocy Społecznej działającym na terenie Twojego miasta lub gminy
- w Poradni Psychologiczno-Pedagogicznej
- w Kuratorium Oświaty
- w organizacjach pozarządowych działających na rzecz dzieci niepełnosprawnych, np. w Polskim Stowarzyszeniu na Rzecz Osób z Upośledzeniem Umysłowym.

Opieka nad małym dzieckiem

Oprócz rodziny, opiekę nad małym dzieckiem mogą sprawować również pracownicy żłobków (opiekunki, pielęgniarki, wychowawczynie) lub zatrudniane przez rodziców prywatne opiekunki.

Przyjęcie dziecka do żłobka nie wymaga dostarczania żadnych opinii czy orzeczeń lekarskich lub psychologicznych. Dobrze jest jednak przedstawić opiekunkom w żłobku problemy, jakie ma Twoje dziecko i zalecenia co do postępowania z nim.

DOBRZE WIEDZIEĆ

Tak jak wszystkie dzieci, dziecko niepełnosprawne potrzebuje kontaktu z rówieśnikami. Nie chodzi tylko o to, aby zapewnić mu możliwość zabawy lub zajęć w grupie, ale przede wszystkim jest to niepowtarzalna okazja do rozpoczęcia przez nie uczenia się życia. To pierwsze rozdzielenie z matką jest dla wszystkich dzieci pierwszym krokiem do samodzielności.

Jest to także dobry moment do przyzwyczajania się przez matkę do „bycia oddzielnie”, bez dziecka.



Ośrodek Wczesnej Interwencji (OWI)

Jest placówką służby zdrowia dla dzieci, których rozwój psychoruchowy jest opóźniony lub nieharmonijny oraz dzieci z upośledzeniem umysłowym wieku od 0 do 7 lat.

Ośrodek zapewnia:

- wielospecjalistyczną i kompleksową diagnozę lekarską, psychologiczną, logopedyczną, ocenę stanu ruchowego dziecka
- wieloprofilowy program usprawniania w sferze intelektualnej, ruchowej, społecznej i emocjonalnej dziecka (zajęcia indywidualne lub w małej grupie)
- okresową ocenę programu i dostosowywanie go do rozwoju dziecka
- wsparcie psychiczne rodziny
- wiedzę na temat przyczyn problemów i szczegółowe wskazówki co do sposobów usprawniania dziecka w warunkach domowych.

Wczesna diagnoza i terapia jest szansą dla dzieci na lepsze, bardziej skuteczne pokonywanie trudności rozwojowych tak, aby mogły lepiej funkcjonować w różnych sytuacjach życiowych.

Dla rodziców wczesna interwencja jest szansą na zrozumienie potrzeb dzieci, wzmocnienie swoich rodzicielskich kompetencji i zaakceptowanie tak trudnej sytuacji, jaką jest wychowywanie dziecka z zaburzeniami rozwoju. Wychowywanie w taki sposób, aby rodzice potrafili budować pozytywną, realną perspektywę rozwoju dziecka i aby rodzina mogła realizować różne cele życiowe.

Aby skorzystać z pomocy OWI należy posiadać skierowanie od lekarza rodzinnego lub lekarza specjalisty (w placówkach OWI nie obowiązuje rejonizacja).

Pomoc OWI jest nieodpłatna.

Wczesne wspomaganie rozwoju dziecka

W zajęciach wczesnego wspomagania rozwoju mogą brać udział dzieci od chwili wykrycia niepełnosprawności do momentu rozpoczęcia nauki szkolnej. Zajęcia wczesnego wspomagania mogą być prowadzone w formie zajęć indywidualnych i grupowych (2-3 dzieci), powinni w nich uczestniczyć również rodzice bądź opiekunowie. Zajęcia takie mogą być organizowane w przedszkolach, szkołach podstawowych, w tym w szkołach specjalnych, publicznych poradniach psychologiczno-pedagogicznych, poradniach specjalistycznych oraz w różnych ośrodkach, np. w ośrodkach wczesnej interwencji lub ośrodkach rehabilitacyjno-edukacyjno-wychowawczych.

Zajęcia z dzieckiem mogą obejmować usprawnianie ruchowe, rozwój mowy i innych sposobów komunikowania się, usprawniania wzroku, słuchu, stymulacji wielozmysłowej oraz umiejętności samoobsługi i funkcjonowania społecznego w grupie.

Zajęcia z zakresu wczesnego wspomagania prowadzą nauczyciele posiadający kwalifikacje zgodne z rodzajem niepełnosprawności dziecka oraz psycholog, logopeda i inni specjaliści – w zależności od potrzeb dziecka, którzy tworzą zespół wczesnego wspomagania. Zespół opracowuje indywidualny program wczesnego wspomagania, zgodny z możliwościami i potrzebami dziecka. Program ten jest wspólnie z rodzicami realizowany i oceniany w trakcie prowadzonej terapii. W razie potrzeby specjaliści zmieniają go w taki sposób, aby był on jak najlepiej dostosowany do aktualnego poziomu rozwoju dziecka. Rodzice otrzymują instruktaż, porady i wsparcie w zakresie właściwego postępowania z dzieckiem.

Aby Twoje dziecko mogło realizować program wczesnego wspomagania musisz uzyskać opinię w terenowej publicznej Poradni Psychologiczno-Pedagogicznej o potrzebie wczesnego wspomagania rozwoju dziecka.

Przedszkole

Kiedy Twoje dziecko osiągnie wiek 3 lat możesz starać się o przyjęcie go do przedszkola ogólnodostępnego, integracyjnego lub specjalnego. Dzieci mogą uczęszczać do przedszkola do 6 lat. W przypadku dzieci zakwalifikowanych do kształcenia specjalnego wychowaniem przedszkolnym może być objęte dziecko również powyżej 6 lat, nie dłużej jednak niż do końca roku szkolnego w tym roku kalendarzowym, w którym dziecko kończy lat 10.

Przedszkole jest takim miejscem, gdzie dziecko może poznać zasady obowiązujące w grupie, nauczyć się ich przestrzegania, zabiegać o swoje prawa i miejsce wśród rówieśników, ale też troszczyć się o innych. Dzięki obcowaniu ze sprawnymi rówieśnikami dzieci niepełnosprawne znacznie szybciej opanowują nauki prawidłowego zachowania w codziennych sytuacjach życiowych. Pobyt w przedszkolu pozwala dziecku niepełnosprawnemu oswoić się z własnymi ograniczeniami i nawiązać przyjaźnie. Wychowanie w integracji jest korzystne zarówno dla dzieci niepełnosprawnych, jak i sprawnych. W przedszkolu zatrudnieni są wykwalifikowani pedagodzy, którzy mogą pomóc kiedy dziecko nie może sobie poradzić z zadaniem, albo ma kłopoty z nawiązaniem kontaktów z innymi dziećmi.

Dla niektórych dzieci niepełnosprawnych najlepszym wyborem jest przedszkole specjalne lub ośrodek rehabilitacyjno-edukacyjno-wychowawczy. Dotyczy to dzieci o bardzo opóźnionym rozwoju, niesamodzielnych w podstawowych czynnościach samoobsługowych, wymagających stałej opieki i pomocy, u których występują równocześnie różne zaburzenia i nieprawidłowości.

Przyjęcie do przedszkola integracyjnego lub specjalnego możliwe jest po przeprowadzeniu badania psychologiczno-pedagogicznego w terenowej publicznej Poradni Psychologiczno-Pedagogicznej i otrzymaniu orzeczenia o potrzebie kształcenia specjalnego.

Ośrodek Rehabilitacyjno-Edukacyjno-Wychowawczy (OREW)

Jest placówką oświatową, a także niepublicznym zakładem opieki zdrowotnej dla dzieci z głębokim upośledzeniem umysłowym i ze sprzężonymi niepełno-sprawnościami i chorobami w wieku od 3 do 25 lat. Jest to miejsce pobytu dziennego, w którym dziecko przebywa od 6 do 9 godzin dziennie, korzysta z programu kompleksowej, wielospecjalistycznej pomocy rehabilitacyjnej, edukacyjnej i terapeutycznej. Dziecko znajduje się pod opieką zespołu specjalistów (oligofrenopedagog, fizjoterapeuta, psycholog, logopeda, terapeuta zajęciowy), który dla każdego dziecka opracowuje diagnozę umiejętności funkcjonalnych, a następnie tworzy kompleksowy indywidualny program terapii.

Nauka umiejętności zawartych w programach odbywa się podczas zajęć indywidualnych i grupowych, które obejmują: usprawnianie ruchowe, naukę samoobsługi, komunikację werbalną i pozawerbalną, wielozmysłowe poznawanie świata, kształtowanie umiejętności społecznych. Zajęcia w OREW mają charakter zindywidualizowany i dostosowane są do potrzeb i możliwości dziecka.

Rodzina otrzymuje w OREW pomoc w zakresie metod terapii i rehabilitacji dziecka oraz pomoc w wyborze odpowiedniego sprzętu rehabilitacyjnego. Każde dziecko ma zapewniony transport do placówki, a koszty dowozu pokrywa gmina, w której mieszka dziecko.

Przyjęcie do OREW wymaga orzeczenia o potrzebie zajęć rewalidacyjno-wychowawczych wydanego przez publiczną Poradnię Psychologiczno-Pedagogiczną.

Pomoc OREW jest nieodpłatna.

Poradnia Psychologiczno-Pedagogiczna

Jest instytucją oświatową, w której dzieci i rodzice mogą otrzymać pomoc psychologiczną, pedagogiczną oraz logopedyczną.

Zadaniem poradni jest:

- wspomaganie uszechstronnego rozwoju dzieci
- terapia zaburzeń rozwojowych i zachowań dysfunkcyjnych
- wspomaganie wychowawczej funkcji rodziny
- wydawanie opinii i orzeczeń.

*Poradnie wydają **orzeczenia** w sprawach:*

- potrzeby kształcenia specjalnego
- potrzeby indywidualnego nauczania
- potrzeby zajęć rewalidacyjno-wychowawczych.

Poradnie wydają **opinie** w sprawach:

- wczesnego wspomaganie rozwoju
- dostosowania wymagań edukacyjnych wynikających z programu nauczania do indywidualnych potrzeb ucznia, u którego stwierdzono specyficzne trudności w uczeniu się, uniemożliwiające sprostanie tym wymaganiom.

Aby Twoje dziecko mogło korzystać z odpowiedniej dla niego formy wsparcia bądź kształcenia musi przejść badanie w terenowej publicznej Poradni Psychologiczno-Pedagogicznej właściwej ze względu na miejsce zamieszkania i otrzymać stosowne orzeczenie lub opinię. Badanie w poradni odbywa się na pisemny wniosek rodziców, nie wymagane jest skierowanie.

Pomoc, którą zapewniają poradnie jest dobrowolna i nieodpłatna.



WSPARCIE DLA RODZICÓW:

KTO POMOŻE WAM POGODZIĆ SIĘ Z NIEPEŁNOSPRAWNOŚCIĄ DZIECKA?

Stowarzyszenia i zespoły profesjonalistów mogą być dużą pomocą dla rodziców w przewyżczeniu codziennych problemów, a także mogą służyć radą w poszukiwaniu własnych sposobów wychowawczych.

● **Grupy wsparcia rodziców dzieci niepełnosprawnych**

(regularne spotkania rodziców)

Głównym celem grupy jest udzielanie emocjonalnego wsparcia oraz dzielenie się doświadczeniem w pokonywaniu trudności związanych z wychowywaniem niepełnosprawnego intelektualnie dziecka. Grupa pomaga też zwalczać bezradność, daje poczucie siły, wartości i nadziei. Integracja między rodzicami pozwala na zdobycie nowych znajomości, nawiązanie przyjaźni, które posłużą do stworzenia „łańcucha wsparcia” i wymiany użytecznych informacji. Poprzez pogłębianie wiedzy o sobie, odkrywanie osobistych kompetencji, właściwości i umiejętności rodzice lepiej radzą sobie w kontaktach z dzieckiem i całą sytuacją, w której się znaleźli.

Obecność osób w podobnej sytuacji życiowej daje poczucie wspólnoty, będące źródłem wsparcia oraz skłania rodziców do refleksji nad problemem zaakceptowania własnego dziecka, jego stanu i własnej roli w rozwiązywaniu wielu nieoczekiwanych zadań. Rodzice nawzajem rozumieją się, ponieważ przeżywają podobne uczucia i problemy na drodze prowadzącej do akceptacji własnego losu.

Zwykle spotkania grup wsparcia cieszą się dużym zainteresowaniem ze strony rodziców, dzięki atmosferze akceptacji i zrozumienia, uczestnicy chętnie dzielą się swoimi smutkami, obawami, frustracjami, ale także radościami i sukcesami.

Oto niektóre korzyści wyniesione ze spotkań, które często wymieniają sami rodzice:

- Wierzę, że przyszłość nie musi być beznadziejna.
- Mniej obawiam się okazywania swoich własnych uczuć.
- Potrafię uważniej słuchać innych.
- Dowiedziałam się czegoś o sobie i o tym, co jest dla mnie w życiu najważniejsze.
- Bardziej niż na przyszłości, koncentruję się na dobrym życiu teraz.
- Mam lepsze relacje z mężem, lepiej się rozumiemy.
- Rozmowa z innymi rodzicami jest jak „balsam dla duszy”.
- Uzyskałam od innych rodziców wiele praktycznych porad dotyczących rehabilitacji, terapii, wychowania dziecka.

Informacje dotyczące działalności grup wsparcia możesz uzyskać w terenowym Kole Polskiego Stowarzyszenia na Rzecz Osób z Upośledzeniem Umysłowym.

PAMIĘTAJ !

Specjaliści w Ośrodku Wczesnej Interwencji, w Poradni Psychologiczno-Pedagogicznej, a także pracownicy Powiatowego Centrum Pomocy Rodzinie będą Cię wspierać i pomagać w stopniowym uświadamianiu sobie konsekwencji niepełnosprawności Twojego dziecka, a także pomogą w jej zaakceptowaniu.

Pamiętaj również o możliwości pomocy, jaką możesz uzyskać w Stowarzyszeniu.



ORZECZENIE I KIERUNEK DALSZEJ DROGI



Okres, w którym odbywają się trudne i konieczne wizyty związane z rozpoznawaniem, określaniem i orzekaniem o niepełnosprawności Twojego dziecka, szukaniem indywidualnych rozwiązań - jest ważny i potrzebny.

POWIATOWY ZESPÓŁ DO SPRAW ORZĘKANIA O NIEPEŁNOSPRAWNOŚCI

*Jeśli Twoje dziecko jest niepełnosprawne możesz starać się, aby uzyskało ono **orzeczenie** o niepełnosprawności. Orzeczenie to jest prawnym dokumentem potwierdzającym niepełnosprawność dziecka i stanowi podstawę do korzystania ze świadczeń, ulg i uprawnień. Instytucją, do której musisz się zwrócić jest Powiatowy Zespół do Spraw Orzekania o Niepełnosprawności.*

Zadaniem Powiatowego Zespołu do Spraw Orzekania o Niepełnosprawności jest rozpoznawanie i orzekanie o niepełnosprawności, kierowanie do odpowiednich placówek oraz określanie wskazań dotyczących np. konieczności zaopatrzenia w sprzęt ortopedyczny lub konieczności stałej opieki nad dzieckiem.

Wszystkie te informacje będą znajdowały się w orzeczeniu Twojego dziecka.

Wniosek o wydanie orzeczenia musisz złożyć w Powiatowym Zespole do Spraw Orzekania o Niepełnosprawności.

Informacje o siedzibie tego Zespołu uzyskasz w:

- Miejskim lub Gminnym Ośrodkiem Pomocy Społecznej
- Powiatowym Centrum Pomocy Rodzinie
- starostwie powiatowym
- w urzędzie miasta, gminy.

Musisz jednak wiedzieć, że nie w każdym mieście powiatowym w Polsce działa Zespół do Spraw Orzekania o Niepełnosprawności, dlatego też możesz zostać skierowana do sąsiedniego powiatu.

Przy orzekaniu o niepełnosprawności Twojego dziecka Zespół bierze pod uwagę:

- Zaświadczenie lekarskie zawierające opis stanu zdrowia dziecka. Zaświadczenie takie wydaje lekarz, pod którego opieką znajduje się Twoje dziecko.
- Inne posiadane przez Ciebie dokumenty mogące mieć wpływ na ustalenie niepełnosprawności dziecka, np. wypisy ze szpitala.
- Ocenę stanu zdrowia wystawioną przez lekarza – przewodniczącego składu orzekającego. W ocenie tej zawarty jest opis przebiegu choroby dziecka oraz wyniki jego dotychczasowego leczenia i rehabilitacji.
- Opinię psychologa dotyczącą poziomu intelektualnego Twojego dziecka.
- Możliwość poprawy zdrowia poprzez zaopatrzenie Twojego dziecka np. w przedmioty ortopedyczne.

Możesz nie zgodzić się z decyzją Powiatowego Zespołu do Spraw Orzekania o Niepełnosprawności i odwołać się od tej decyzji do Wojewódzkiego Zespołu do Spraw Orzekania o Niepełnosprawności.

Odwołanie takie musisz złożyć za pośrednictwem Powiatowego Zespołu, który wydał orzeczenie.

PAMIĘTAJ!

- Zawsze możesz uczestniczyć w posiedzeniu Zespołu w sprawie orzeczenia o niepełnosprawności Twojego dziecka!
- Zespół orzekający może rozpatrywać sprawę Twojego dziecka od razu po urodzeniu, jeżeli jego niepełnosprawność jest ustalona i jasna.
- Szkoły, placówki, ośrodki muszą stosować się do decyzji podjętych przez Zespół w miarę dysponowania wolnymi miejscami.



UWAGA!

Wszystkie decyzje Powiatowych Zespołów do Spraw Orzekania o Niepełnosprawności podejmowane są w określonym czasie.

Orzeczenie o niepełnosprawności musi zostać doręczone Tobie na piśmie w terminie **14 dni od dnia posiedzenia Zespołu**.

Na odwołanie się od decyzji tego Zespołu masz **14 dni od daty doręczenia orzeczenia**.

KTO POMOŻE CI ZROZUMIEĆ I DOKONAĆ WYBORU DALSZEJ DROGI

Placówki, ośrodki i zatrudnieni w nich profesjonaliści, biorąc pod uwagę Twoje oczekiwania - mogą pomóc Ci podjąć decyzje dotyczące wyboru kierunku dalszej drogi dla Twojego dziecka.

Stowarzyszenia rodziców dzieci niepełnosprawnych są niewątpliwie najlepszym miejscem, gdzie znajdziesz wsparcie w podejmowaniu tych trudnych decyzji!

Nie wabaj się z nimi skontaktować!

PRAWA I OBOWIĄZKI



*Ty i Twoje dziecko macie swoje prawa!
Dobrze jest o nich wiedzieć i z nich korzystać.*

Może się okazać, że Twoje dziecko będzie miało trudności w korzystaniu z wielu aspektów życia społecznego (nauka, kontakty z rówieśnikami, spędzanie czasu wolnego) z powodu niezrozumienia przez otoczenie, nieznajomości specyfiki jego problemów, braku miejsc w placówkach lub w ogóle braku odpowiednich placówek, czy też odpowiednich rozwiązań dla dzieci niepełnosprawnych.

Musisz pamiętać, że wszystkim osobom niepełnosprawnym przysługują takie same prawa, jak osobom pełnosprawnym. Osoby te mają, na równi z innymi, takie same prawo do życia, do opieki medycznej, nauki, pracy i uczestniczenia w życiu społecznym.

Dzieci niepełnosprawne, bez względu na rodzaj i stopień niepełnosprawności mają prawo do edukacji, opieki medycznej oraz rehabilitacji.

Zarówno dzieci niepełnosprawne, jak i ich rodzice mają prawo do uzyskania odpowiedniego wsparcia ze strony instytucji działających na terenie kraju.

Prawo do nauki szkolnej dzieci niepełnosprawnych

Obowiązkiem szkolnym w naszym kraju objęte są wszystkie dzieci, również dzieci niepełnosprawne bez względu na stopień niepełnosprawności. Powinny one uczyć się w szkole masowej, z pomocą - jeżeli będzie to konieczne, lub w placówce, ośrodku specjalnym, o ile poziom niepełnosprawności dziecka nie pozwala mu na naukę w szkole masowej.

Musisz wiedzieć, że Państwo ma obowiązek zapewnić:

- możliwość kształcenia wszystkim dzieciom zgodnie z ich wiekiem i osiągniętym poziomem rozwoju,
- wszystkim dzieciom niezbędne warunki do rozwoju,
- możliwość pobierania nauki we wszystkich typach szkół przez dzieci niepełnosprawne, zgodnie z ich indywidualnymi potrzebami rozwojowymi i edukacyjnymi,
- dostosowanie treści, metod i procesu nauczania do możliwości dzieci,
- możliwość korzystania z pomocy psychologiczno-pedagogicznej,
- zindywidualizowany proces kształcenia dla uczniów niepełnosprawnych.

W zależności od przyczyny i stopnia niepełnosprawności nauczanie Twojego dziecka może odbywać się w:

- szkołach ogólnodostępnych (masowych),
- szkołach integracyjnych,
- szkołach specjalnych,
- specjalnych ośrodkach szkolno-wychowawczych
- ośrodkach rehabilitacyjno-edukacyjno-wychowawczych.

W wyjątkowych sytuacjach, jeżeli stan zdrowia Twojego dziecka uniemożliwia lub utrudnia uczęszczanie do szkoły, Państwo musi zapewnić mu nauczanie indywidualne w domu. Ta forma nauczania przeznaczona jest dla uczniów poważnie chorych, z ciężkimi urazami, po wypadkach, operacjach itp. Upośledzenie umysłowe, wady wzroku, słuchu - nawet poważne, nie kwalifikują dziecka do nauczania indywidualnego. Uczeń z niepełnosprawnością może być nauczany indywidualnie tylko ze względu na chorobę.

Aby rozpocząć kształcenie bez względu na typ szkoły, Twoje dziecko musi mieć jedno z trzech orzeczeń:

- orzeczenie o potrzebie kształcenia specjalnego,
- orzeczenie o potrzebie nauczania indywidualnego,
- orzeczenie o potrzebie zajęć rewalidacyjno-wychowawczych.

Orzeczenia te wydawane są na pisemną prośbę rodziców bądź opiekunów przez zespół orzekający Poradni Psychologiczno-Pedagogicznej.

Musisz wiedzieć, że **orzeczenie** to nie jest równoznaczne ze skierowaniem dziecka do jakiegokolwiek szkoły. Wskazuje ono jedynie najodpowiedniejszą dla Twojego dziecka - według specjalistów zasiadających w zespole orzekającym - formę kształcenia, dostosowaną do jego możliwości i aktualnego poziomu rozwoju.

Pamiętaj, że to Ty wybierasz placówkę dla swojego dziecka!

Prawo regulujące działanie placówek dla dzieci niepełnosprawnych

Istnieją przepisy, które określają warunki i zasady obowiązujące w placówkach przyjmujących dzieci niepełnosprawne. Określają one również, w jaki sposób rodzice dziecka powinni być włączeni w tworzenie programu edukacyjnego i terapeutycznego dziecka.



PAMIĘTAJ!

Zanim umieścisz dziecko w jakiejś placówce, zapoznaj się z jej regulaminem i innymi obowiązującymi w niej przepisami.

Prawa dzieci niepełnosprawnych

Zapobieganie i wczesne wykrywanie niepełnosprawności, opieka, edukacja, gwarancja otrzymywania minimalnych dochodów, integracja społeczna, dostęp do wypoczynku - zapewnienie tego wszystkiego jest obowiązkiem Państwa wobec małych dzieci niepełnosprawnych.

Rodzice mają prawo decydować o swoim dziecku

- Masz pierwszeństwo wyboru kierunku, rodzaju opieki, placówki
- Masz zawsze prawo nie zgodzić się z decyzją podjętą przez specjalistów zatrudnionych w różnego rodzaju instytucjach, placówkach
- Masz prawo uczestniczenia w posiedzeniach zespołu orzekającego w Poradni Psycho-logiczno-Pedagogicznej, gdy orzeka się w sprawie kształcenia specjalnego Twojego dziecka
- Masz prawo uczestniczenia w tworzeniu indywidualnego planu nauczania wraz z nauczycielami Twojego dziecka w szkole,
- Możesz, jeżeli chcesz, prosić o zmianę planu nauczania, rodzaju opieki, rodzaju placówki oświatowej - jeżeli uznasz, że nie odpowiadają one potrzebom Twojego dziecka.



Prawa dotyczące ochrony dzieci ze względu na zdrowie i na niepełnosprawność

Zachowania i postawy dyskryminacyjne związane z nieprzyznaniem prawa niepełnosprawnemu dziecku i jego rodzinie mogą być karane.

Stowarzyszenia rodziców mogą poinformować Cię jakie masz prawa, udzielić bezpośrednio lub pośrednio niezbędnej porady prawnej i pomocy w załatwianiu spraw.

Prawo dzieci niepełnosprawnych do opieki medycznej i rehabilitacji

Dzieci niepełnosprawne, tak jak i inne dzieci, mają prawo do kompleksowej i wielospecjalistycznej opieki medycznej, zapewniającej im osiągnięcie jak najwyższego poziomu funkcjonowania i niezależności.

Podsumowując, Państwo ma obowiązek zapewnić dzieciom niepełnosprawnym kompleksowe wsparcie:

- **instytucjonalne** (placówki, instytucje odpowiednio dostosowane do potrzeb osób niepełnosprawnych),
- **finansowe** (zasilki, świadczenia, renty)
- **rzeczowe** (sprzęt rehabilitacyjny, ortopedyczny).

ŚWIADCZENIA



Zebranie informacji o tym, gdzie możesz otrzymać pomoc i co jest do tego potrzebne, pomoże uniknąć nieporozumień i ułatwi proces wspierania dziecka w jego rozwoju.



Musisz wiedzieć, że jednym z głównych obowiązków Państwa wobec dzieci niepełnosprawnych jest dofinansowywanie:

- ich uczestnictwa w systematycznej i kompleksowej rehabilitacji,
- zakupu sprzętu rehabilitacyjnego, przedmiotów ortopedycznych i środków pomocniczych,
- likwidacji barier architektonicznych, w komunikowaniu się i technicznych w związku z indywidualnymi potrzebami dziecka niepełnosprawnego,
- uczestnictwa w turnusach rehabilitacyjnych,
- uczestnictwa w sporcie, kulturze, rekreacji i turystyce.

Szczegółowych informacji dotyczących sposobu ubiegania się o dofinansowanie udzielą Ci pracownicy Powiatowych Centrów Pomocy Rodzinie lub Miejskich (Gminnych) Ośrodków Pomocy Społecznej.

Obowiązkiem gminy jest zapewnienie bezpłatnego transportu i opieki w czasie przewozu dzieci niepełnosprawnych do miejsca pobierania nauki.

Jeśli gmina nie zapewnia Twojemu dziecku transportu do placówki, jej obowiązkiem jest zwrot kosztów przejazdu ucznia oraz jego opiekuna do szkoły, jeżeli to rodzice zapewniają dowóz do placówki i opiekę podczas przewozu.

Uczniowie niepełnosprawni mogą ubiegać się na równi z innymi uczniami o pomoc materialną w formie: stypendium szkolnego, zasiłku szkolnego, stypendium za wyniki szkolne lub za osiągnięcia sportowe.

Świadczenia rodzinne

Osoby, które mają niskie dochody, samotnie wychowują dzieci, rodziny wielodzietne, rodziny, w których jest osoba niepełnosprawna - w związku ze swoją trudną sytuacją mają możliwość uzyskania pomocy finansowej od państwa.

Państwo wypłaca następujące świadczenia pieniężne:

1. Zasiłek rodzinny

2. Dodatki do zasiłku rodzinnego:

- dodatek z tytułu urodzenia dziecka,
- dodatek z tytułu opieki nad dzieckiem w okresie korzystania z urlopu wychowawczego,
- dodatek z tytułu samotnego wychowywania dziecka,
- dodatek z tytułu wychowywania dziecka w rodzinie wielodzietnej,
- dodatek z tytułu kształcenia i rehabilitacji dziecka niepełnosprawnego,
- dodatek z tytułu rozpoczęcia roku szkolnego,
- dodatek z tytułu podjęcia przez dziecko nauki w szkole poza miejscem zamieszkania

3. Jednorazowa zapomoga z tytułu urodzenia się dziecka – tzw. Becikowe.
4. Świadczenia opiekuńcze – zasiłek pielęgnacyjny i świadczenia pielęgnacyjne (przysługuje matce lub ojcu dziecka albo opiekunowi faktycznemu dziecka, jeżeli nie podejmuje lub rezygnuje z zatrudnienia lub innej pracy zarobkowej w celu sprawowania opieki nad dzieckiem).
5. Jednorazowa zapomoga z tytułu urodzenia się dziecka wypłacana przez gminy.



UWAGA!

Tylko w przypadku, kiedy masz przyznane prawo do zasiłku rodzinnego możesz ubiegać się o przyznanie dodatków do niego. Każda pomoc udzielana jest na pisemny wniosek osoby zainteresowanej.

ŻYCIE CODZIENNE



Narodziny każdego dziecka stawiają przed rodzicami nowe wyzwania. Cała rodzina musi dostosować swoje dotychczasowe życie do potrzeb nowej osoby. Podobnie jest wtedy, gdy nowonarodzone dziecko jest niepełnosprawne. Konieczne jest poznanie jego możliwości, potrzeb oraz sytuacji, kiedy niezbędna jest Wasza pomoc.

Głównie od Twojej postawy będzie zależał stosunek innych do dziecka. To Ty musisz wytłumaczyć, że Twoje dziecko – pomimo, że ma trudności – tak, jak inne dzieci lubi zabawki, spotkania rodzinne, święta. I choć nie wszystko dobrze rozumie, jego uczucia są niemniej bogate.



Im szybciej powiesz o niepełnosprawności Twojego dziecka rodzinie i przyjaciołom, tym lepiej. Może będziesz potrzebować ich pomocy.

Często dziadkowie mogą być ogromnym wsparciem dla rodziców. Oni chcą Wam pomóc, ale nie zawsze potrafią to zaproponować! Musicie rozmawiać o swoich potrzebach i uczuciach. Taki dialog jest bardzo ważny w relacjach wewnątrzrodziny, szczególnie gdy jest w niej dziecko niepełnosprawne.

Tylko wtedy rodzina będzie mogła Ci pomóc, jeżeli w pełni będzie rozumiała problemy i potrzeby Twojego dziecka.

A bracia i siostry?

Najczęściej rodzice zaczynają traktować nowonarodzone dziecko inaczej niż starsze rodzeństwo. Jest to zrozumiałe, martwicie się, jesteście pochłonięci jego rehabilitacją.

Ale pamiętajcie, każdy członek rodziny potrzebuje ciepła i uwagi. Także i Wy – mama i tata oraz Wasze dzieci. Starajcie się pokazać im, jacy są Wam teraz potrzebni, rozmawiajcie z nimi o niepełnosprawności brata lub siostry, włączcie je w rehabilitację, którą wykonujecie w domu. Ale - dajcie im poczucie bezpieczeństwa, nie wymagajcie od nich zbyt wiele, niech nie muszą nagle stać się dorosłymi.



- **Rodzeństwu, które ma problemy z zaakceptowaniem niepełnosprawności swojego brata lub siostry może pomóc psycholog.**
- **Czasami dobrze jest, jak spotkają się z innymi dziećmi znajdującymi się w podobnej sytuacji.**
- **W razie trudności w nauce lub zmianie zachowania, trzeba poinformować nauczyciela w przedszkolu lub szkole o sytuacji rodzinnej.**

Wakacje i wypoczynek

Waszej rodzinie, tak jak każdej innej, należy się chwila oddechu. Jest to ważne dla Ciebie i dla Twojego dziecka. Pamiętaj - warto wyjechać z całą rodziną.

Rozwój przez wypoczynek

Oprócz opieki i edukacji, na rozwój dziecka ma wpływ aktywna rekreacja. Rozwija postawy społeczne, komunikowanie się, integrację w grupie.

Niektóre stowarzyszenia same organizują turnusy, podczas których oprócz rehabilitacji dzieci także rodzice mogą skorzystać z różnych zabiegów i zajęć. Wyjazdy takie sprzyjają integracji rodzin oraz wymianie doświadczeń.



Przed wyjazdem warto sprawdzić opinie o ośrodku wypoczynkowym, do którego się wybieracie.

Wiele informacji o ośrodkach, do których warto pojechać możesz uzyskać w organizacjach pozarządowych, np. w Polskim Stowarzyszeniu na Rzecz Osób z Upośledzeniem Umysłowym.

STOWARZYSZENIE



Wstąpić do stowarzyszenia, to po prostu podjąć próbę rozwiązania tego, czego nie da się zrobić samemu.

W Polsce na rzecz dzieci niepełnosprawnych działają różne organizacje pozarządowe. Polskie Stowarzyszenie na Rzecz Osób z Upośledzeniem Umysłowym (PSOUU) jest największą organizacją działającą na rzecz nie tylko dzieci, ale także dorosłych osób z niepełnosprawnością intelektualną. Jest organizacją o zasięgu ogólnopolskim z 45-letnią historią. Jest to organizacja samopomocowa, niedochodowa, skupiająca głównie rodziców, czyli osoby, które doświadczają w życiu podobnych trudności. Dzięki temu rozumieją się i mogą wspólnie rozwiązywać swoje problemy - poprzez wymianę doświadczeń, wsparcie emocjonalne oraz wzajemną pomoc i wspólne działanie.

Celem działalności PSOUU jest szukanie rozwiązań, które zapewnią uszechstronny rozwój osobom z niepełnosprawnością intelektualną i pomogą ich rodzinom w trudach życia.

Naszą misją jest:

- dbanie o godność ludzką, miejsce w rodzinie i wśród innych ludzi oraz szacunek osób z niepełnosprawnością intelektualną,**
- wspieranie rodzin, aby były one w stanie sprostać sytuacjom, które pociąga za sobą fakt urodzenia dziecka z niepełnosprawnością intelektualną i wspólne życie oraz przekształcać własny ból w gotowość niesienia pomocy innym.**

Jeśli cele i misja naszego Stowarzyszenia są Ci bliskie i jeśli chcesz uczynić coś więcej dla swojego dziecka, swojej rodziny, innych osób niepełnosprawnych intelektualnie zostań członkiem Polskiego Stowarzyszenia na Rzecz Osób z Upośledzeniem Umysłowym! W tym celu możesz skontaktować się z najbliższym Kołem.

Polskie Stowarzyszenie na Rzecz Osób z Upośledzeniem Umysłowym zapewni Ci:

Wsparcie

Członków PSOUU łączy wspólny problem - niepełnosprawność dziecka, dlatego potrafią słuchać i pomagać sobie nawzajem. Niektóre etapy Twojej drogi życiowej będą trudne do pokonania, dlatego łatwiej jest je pokonywać wiedząc, że są osoby, które mogą cię wesprzeć. Może znajdziesz tam przyjaciół, którzy pomogą ci przejść przez różne etapy życia Twojego dziecka?

Informację

PSOUU posiada informacje o placówkach zajmujących się rehabilitacją dzieci, placówkach edukacyjnych, o przysługujących Ci przywilejach (np. ulgach podatkowych, zasiłkach i różnej pomocy finansowej, ulgach podczas przejazdu komunikacją PKP lub PKS, programach realizowanych na rzecz dzieci niepełnosprawnych m.in. przez PFRON).



Profesjonalną pomoc

PSOOU działa 45 lat, zrzesza ponad 13 tysięcy członków w 130 Kolach terenowych w całej Polsce. Prowadzi ponad 320 różnych placówek, w których zatrudnieni profesjonaliści mogą Ci pomóc zmierzyć się ze wszystkimi problemami związanymi z niepełnosprawnością Twojego dziecka. Placówki te prezentują wysokie standardy pracy: zatrudniają wykwalifikowaną kadrę stale podnoszącą swoje umiejętności, wyposażone są w specjalistyczny sprzęt rehabilitacyjny i edukacyjny, wykorzystują nowoczesne metody pracy.

Wspólnotę

Stowarzyszenie jest otwarte dla wszystkich: rodziców, którzy niedawno zetknęli się z niepełnosprawnością małych dzieci, dla rodzin dorosłych osób niepełnosprawnych, przyjaciół. Stowarzyszenie działa nie tylko „dla”, ale też „z” osobami niepełnosprawnymi intelektualnie, ułatwiając im funkcjonowanie w szkole, w pracy, czy organizując czas wolny. Tak więc, Ty i Twoje dziecko możecie aktywnie uczestniczyć w życiu Stowarzyszenia.

Stowarzyszenie bierze udział w lokalnym życiu kulturalnym, gospodarczym i społecznym, organizuje imprezy integracyjne. Jest miejscem sprzyjającym wspólnym rozmowom, spotkaniom, podczas których można dzielić się swoimi doświadczeniami i wymieniać poglądy.

Reprezentowanie interesów Twoich i Twojego dziecka

PSOOU jest aktywnym partnerem władz rządowych i samorządowych w rozwiązywaniu problemów osób niepełnosprawnych intelektualnie, a także uświadamia i uwrażliwia społeczeństwo na problemy tych osób i ich rodzin.

Ośrodki i Punkty Wczesnej Interwencji PSOUU

LP.	Koło PSOUU	Adres	Telefon/Fax
1.	BIAŁA PODLASKA	ul. Łomaska 21, 21-500 Biała Podlaska	(083) 344 38 52
2.	CIESZYN	ul. Mickiewicza 13, 43-400 Cieszyn	(033) 858 13 64, fax 858 13 63
3.	GDAŃSK	ul. Tysiąclecia 13a, 80-351 Gdańsk	(058) 553 83 71, 553 25 11
4.	GDYNIA	ul. Harcerska 4, 81-425 Gdynia	(058) 622 07 48
5.	GIŻYCKO	ul. Dąbrowskiego 15, 11-500 Giżycko	(087) 429 29 09
6.	GORZÓW WIELKOPOLSKI	ul. Walczaka 42, 66-400 Gorzów Wlkp.	(095) 732 03 83
7.	JAROSŁAW	Os. Kombatantów 17, 37-500 Jarosław	(016) 621 03 97
8.	JAWORZNO	ul. Chopina 19, 43-600 Jaworzno	(032) 616 69 44, fax 615 03 58
9.	KATOWICE GISZOWIEC	ul. Gościnną 8, 40-487 Katowice	(032) 256 07 26, fax 256 76 92
10.	KIELCE	ul. Os. Na Stoku 42a, 25-437 Kielce	(041) 332 39 38
11.	KOŁO	ul. Wojciechowskiego 21a, 62-600 Koło	(063) 272 09 92, fax 261 65 86
12.	KOŁOBRZEG	ul. Katedralna 46-48, 78-100 Kołobrzeg	(094) 352 53 88 wew. 233, fax 354 65 67
13.	KROSNO	ul. Powstańców Śl. 16, 38-400 Krosno	(013) 432 71 16, fax 432 58 37
14.	LESZNO	ul. Starozamkowa 14a, 64-100 Leszno	(065) 529 64 74, fax 529 63 52
15.	MIELEC	ul. Łukasiewicza 1c, 39-300 Mielec	(017) 583 74 17
16.	MIKOŁÓW	ul. Słowackiego 21c, 43-190 Mikołów	(032) 226 22 64
17.	NIDZICA	ul. Krzywa 9, 13-100 Nidzica	(089) 625 21 53, fax 625 65 23
18.	OLSZTYN	ul. Żołnierska 27 , 10-560 Olsztyn	(089) 533 05 32
19.	POZNAŃ	ul. Św. Szczepana 7a, 61-465 Poznań	(061) 832 53 73
20.	PRZEMYŚL	Wybrzeże Ojca Św. J. P. II 78, 37-700 Przemysł	(016) 670 76 96
21.	RZESZÓW	ul. E. Plater 7, 35-079 Rzeszów	(017) 852 05 10
22.	SZCZECIN	ul. Rostocka 125, 71-771 Szczecin	(091) 426 81 97, 426 81 98
23.	TARNÓW	ul. Ostrogskich 5 B, 33-100 Tarnów	(014) 626 84 89
24.	WARSZAWA ZARZĄD GŁÓWNY	ul. Piłicka 21, 02-613 Warszawa	(022) 844 44 29, 844 06 37 fax 646 22 54
25.	ZGIERZ	ul. Mielczarskiego 26, 95-100 Zgierz	(042) 717 47 11
26.	ŻORY	Os. Księcia Władysława, 44-240 Żory	(032) 434 52 36, fax 434 36 78

Ośrodki Rehabilitacyjno-Edukacyjno-Wychowawcze PSOOU

IP.	Koło PSOOU	Adres	Telefon/Fax
1.	BISKUPIEC	ul. Gdańska 1, 11-300 Biskupiec	(089) 715 42 01, 715 11 80
2.	BYTOM	ul. Reptowska 12, 41-908 Bytom	(032) 387 03 06, fax 280 72 72
3.	CHORZÓW	ul. Czysta 7, 41-500 Chorzów	(032) 246 11 62
4.	CIESZYN	ul. Mickiewicza 13, 43-400 Cieszyn	(033) 858 13 64, fax 858 13 63
5.	DOBRE MIASTO (Oddział zamiejscowy OREW w Olsztynie)	ul. Garnizonowa 20, 11-040 Dobre Miasto	(089) 615 18 45
6.	DZIAŁDOWO	ul. M.Curie-Skłodowskiej 20, 13-200 Działdowo	(023) 697 21 76, 697 76 27
7.	DZIERŻONIÓW	ul. Świdnicka 26, 58-200 Dzierżoniów	(074) 831 46 86
8.	ELBLĄG	ul. Szarych Szeregów 32, 82-300 Elbląg	(055) 232 38 16
9.	GDAŃSK	ul. Uczniowska 22, 80-530 Gdańsk	(058) 342 01 33
10.	GDYNIA	ul. Opata Hackiego 13, 81-213 Gdynia	(058) 623 48 41, 623 48 49
11.	GIŻYCKO	ul. Dąbrowskiego 15, 11-500 Giżycko	(087) 429 29 09
12.	GORZÓW WLKP.	ul. Walczaka 1 A, 66-400 Gorzów Wlkp.	(095) 722 69 96
13.	GRYFICE	ul. 3 Maja 4, 72-300 Gryfice	(091) 384 26 16, 384 84 87
14.	JABŁONKA (Oddział zamiejscowy OREW w Nowym Targu)	ul. Tetmajera 9, 34-480 Jabłonka	(018) 265 24 90
15.	JAROSŁAW	Os. Witosa 18, 37-500 Jarosław ul. Podzamcze 41, 37-500 Jarosław (filia) ul. Zamkowa 61a, 37-630 Oleszyce (filia)	(016) 6271 48 7, 627 22 39
16.	KAMIEŃ POMORSKI	ul. Garncarska 4, 72-400 Kamień Pom.	(091) 382 15 98, fax 382 44 41
17.	KATOWICE GISZOWIEC	ul. Gościnna 8, 40-487 Katowice 17 ul. Radosna 3, 40-464 Katowice (filia) ul. Miła 36, 40-464 Katowice (filia)	(032) 256 07 26, fax 256 76 92
18.	KIELCE	ul. Chęcińska 23, 25-020 Kielce	(041) 366 09 21, 361 47 96
19.	KOŁO	ul. Wojciechowskiego 21 A, 62-600 Koło	(063) 272 09 92, fax 261 65 86
20.	KONIN	ul. Kurpińskiego 3, 62-507 Konin	(063) 244 85 99, 242 20 64
21.	KOSZALIN	ul. Wyspiańskiego 4, 75-629 Koszalin	(094) 345 08 53, fax 346 44 84
22.	KROSNO	ul. Powstańców Śląskich 16, 38-400 Krosno	(013) 432 58 37
23.	KUTNO	ul. 29-go Listopada 27, 99-300 Kutno	(024) 253 34 27
24.	LESZNO	ul. Starozamkowa 14 A, 64-100 Leszno	(065) 529 64 74, 529 63 52
25.	MIECHÓW	ul. Sienkiewicza 24, 32-200 Miechów	(041) 383 09 23
26.	MIELEC	ul. Łukasiewicza 1 C, 39-300 Mielec 39-305 Borowa Wola Pławska 410	(017) 583 74 17, 583 97 16
27.	MIKOŁAJKI	ul. Kolejowa 13, 11-730 Mikołajki	(087) 421 99 81, 421 99 80
28.	MIKOŁÓW	ul. Ks. Bojdoła 3A, 43-175 Wyrzy	(032) 218 70 01, fax 226 09 96
29.	MYŚLENICE	oś. 1000-lecia 18A, 32-400 Myślenice	(012) 452 44 15

30.	NIDZICA	ul. Krzywa 9, 13-100 Nidzica	(089) 625 65 23, 625 21 53
31.	NOWY TARG	ul. Podtatrzańska 47 A, 34-400 Nowy Targ	(018) 266 59 05
32.	OCHOTNICA DOLNA (Oddział zamiejscowy OREW w Krościenku)	Os. Brysiówka, 34-452 Ochotnica Dolna	(018) 262 46 24
33.	OLSZTYN	ul. Żołnierska 27, 10-560 Olsztyn	(089) 533 05 32
34.	OPALENICA	ul. Opalenicka 4, 64-330 Sielinko	(061) 447 37 00
35.	OSTRÓDA	ul. Grunwaldzka 19 A, 14-100 Ostróda	(089) 646 49 29
36.	PRUSZCZ GDAŃSKI	ul. Łukasiewicza 2, 83-000 Pruszcz Gdański	(058) 683 47 53
37.	PRZEMYŚL	ul. Wybrzeże Ojca Św. Jana Pawła II 78, 37-700 Przemysł	(016) 677 89 19
38.	PSZCZYNA	ul. Antesa 1, 43-200 Pszczyna ul. Brodatego 1, 43-200 Pszczyna (filia)	(032) 210 48 47
39.	PYRZYCE	Nowielin 40, 74-230 Mielećcin	(091) 570 06 42, fax 570 06 43
40.	RADOM	ul. Grenadierów 18, 26-611 Radom	(048) 366 26 11
41.	RYMANÓW	ul. Dworska 40, 38-480 Rymanów	(013) 435 66 20
42.	RZESZÓW	ul. Staszica 10 B, 35-051 Rzeszów Kielnarowa – Czerwonki 415 (filia)	(017) 853 95 28, 853 70 31
43.	SIERAKOWICE	ul. Brzozowa 1, 83-340 Sierakowice Trzebuń, 83-425 Dziemiany	(058) 681 62 46
44.	STASZÓW	ul. Rytwiarska 23, 28-200 Staszów	(015) 864 37 09
45.	SZCZAWNICA	ul. Trzech Koron 1, 34-450 Krościenko	(018) 262 30 82
46.	SZCZECIN	ul. Rostocka 125, 71-771 Szczecin	(091) 426 81 97, 426 92 68
47.	ŚWIDNICA	ul. Słobódzkiego 28, 58-105 Świdnica	(074) 852 10 39
48.	ŚWINOUJŚCIE	ul. Basztowa 11, 72-600 Świnoujście	(091) 321 35 59
49.	TARNOBRZEG	Al. Niepodległości 2, 39-400 Tarnobrzeg	(015) 822 53 04, fax 823 22 47
50.	TOMASZÓW LUBELSKI	ul. Słowackiego 7B, 22-600 Tomaszów Lub.	(084) 664 22 71, 665 89 03
51.	TYCHY	Al. Niepodległości 90, 43-100 Tychy	(032) 227 33 00, 327 77 51
52.	WARSZAWA	ul. Krasińskiego 38, 01-799 Warszawa ul. Wrzeciono 10 c, 01-961 Warszawa	(022) 835 60 20 (022) 633 81 88
53.	WOLBROM	ul. Skalska 22, 32-034 Wolbrom	(032) 647 28 80
54.	WOLIN	ul. Mickiewicza 14, 72-510 Wolin	(091) 326 11 21
55.	WOŁOMIN	ul. Piłsudskiego 13, 05-200 Wołomin	(022) 787 95 60
56.	ZAGÓRÓW	Michalinów Oleśnicki, 62-410 Zagórz	(063) 276 25 50
57.	ZAKOPANE	ul. Kamieniec 32 D, 34-500 Zakopane	(018) 206 62 50, 206 23 33
58.	ZAMOŚĆ	ul. Orlicz-Dreszera 14, 22-400 Zamość	(084) 638 23 58
59.	ZAWOJA	34-231 Juszczyń 43	(033) 877 15 10
60.	ŻORY	Os. Księcia Władysława, 44-240 Żory	(032) 475 20 48

SŁOWNICZEK

używanych pojęć



Diagnoza:

- w medycynie - rozpoznanie choroby na podstawie objawów stwierdzonych w badaniu oraz w oparciu o wyniki badań laboratoryjnych i obrazowych,
- w psychologii - polega na opisie pozytywnych i negatywnych właściwości psychicznych oraz psychologicznych mechanizmów funkcjonowania osoby, wyjaśnieniu problemów w jej funkcjonowaniu oraz prognozie skutków zachowań i zjawisk oraz możliwości modyfikowania tego, co problematyczne w funkcjonowaniu,
- w pedagogice - polega na opisie mocnych i słabych właściwości psychopedagogicznych mechanizmów funkcjonowania osoby, wyjaśnianiu problemów wychowawczych w jej funkcjonowaniu oraz prognozie skutków wychowania i zjawisk oraz możliwości modyfikowania tego, co problematyczne w funkcjonowaniu.

Ewaluacja

- systematyczne badanie wartości albo cech konkretnego programu, planu, działania (programu nauczania, lekarstwa, rozwiązania technicznego) z punktu widzenia przyjętych kryteriów, w celu jego usprawnienia, rozwoju lub lepszego zrozumienia.

Ewaluacja

w oświacie

- ocena przydatności i skuteczności podejmowanych działań dydaktycznych, wychowawczych i opiekuńczych w odniesieniu do założonych celów, służąca doskonaleniu tych działań.

Fizjoterapia

- pojęcie nierozdzielnie związane z rehabilitacją medyczną. Jest to zespół metod leczniczych wykorzystujących zjawisko reaktywności organizmu na bodźce.

Komunikacja werbalna

- (*verbum* *lac.* – słowo) komunikacja z użyciem języka naturalnego czyli mowy jako środka komunikacji.

Komunikacja niewerbalna

- wszelkie komunikaty, które ludzie przekazują sobie i odbierają nie używając słów, języka lub pojawiające się przy okazji używania słów.

Rehabilitacja

- kompleksowe i zespołowe działanie lecznicze, pedagogiczne, społeczne i zawodowe w celu przywrócenia osobie pełnej lub maksymalnej do osiągnięcia sprawności fizycznej lub psychicznej, a także zdolności do samodzielnego życia w społeczeństwie.

Rewalidacja - oznacza przywrócenie człowiekowi pełnej sprawności. Jest procesem wychowawczym, z zaplanowanymi celami; usprawnianie zaburzonych funkcji rozwojowych i intelektualnych.

Stymulacja - pobudzanie receptorów, komórek, włókien nerwowych, struktur mózgu i mięśni, w celu badania ich funkcji; stosowane w diagnostyce i terapii medycznej.

Terapia - działania ukierunkowane na osiągnięcie pożądanego stanu zdrowia lub rozwoju, przy pomocy różnych zabiegów, m.in. leczenia, psychoterapii, terapii zajęciowej.

Wczesne wspomaganie rozwoju

dziecka – to wielospecjalistyczne, kompleksowe i intensywne działania mające na celu stymulowanie funkcji odpowiedzialnych za rozwój psychomotoryczny i komunikację małego dziecka niepełnosprawnego lub zagrożonego niepełnosprawnością, od chwili jej wykrycia do czasu podjęcia przez dziecko nauki w szkole, a także – pomoc i wsparcie udzielane rodzicom i rodzinie w nabywaniu przez nich umiejętności postępowania z dzieckiem w zakresie określonym przez indywidualny program wczesnego wspomagania (za: Centrum Metodyczne Pomocy Psychologiczno-Pedagogicznej Ministerstwa Edukacji Narodowej).

Jacy SPECJALIŚCI mogą zajmować się Tobą i Twoim dzieckiem?

LEKARZE:

ginekolog położnik: prowadzi ciążę i przyjmuje poród

lekarz rehabilitacji medycznej: diagnozuje zaburzenia w rozwoju ruchowym

neurolog: lekarz zajmujący się leczeniem schorzeń centralnego i obwodowego układu nerwowego

pediatra: diagnozuje i leczy choroby oraz inne problemy zdrowotne dzieci

psychiatra dziecięcy: pediatra specjalizujący się w psychiatrii dzieci i młodzieży (w leczeniu problemów psychicznych).

INNI SPECJALIŚCI:

asystent osoby niepełnosprawnej: pomaga w codziennym życiu osoby niepełnosprawnej

fizjoterapeuta: zajmuje się problemami w rozwoju ruchowym (rehabilitant).

logopeda: pomaga rozwiązywać problemy związane z trudnościami w mowie i pisaniu.

nauczyciel wspomagający: odpowiedzialny jest za wspieranie dziecka niepełnosprawnego w grupie lub klasie integracyjnej, dostosowuje treści i formę zajęć do możliwości dziecka

pedagog specjalny

– oligofrenopedagog: zajmuje się pobudzaniem rozwoju dzieci w wieku 0-7 lat opóźnionych psychoruchowo, o nieharmonijnym rozwoju lub z niepełnosprawnością intelektualną, zajmuje się także uspołecznianiem oraz edukacją dzieci niepełno-sprawnych w wieku 7-25 lat.

psycholog: ocenia poziom rozwoju dziecka, pomaga w rozwiązywaniu problemów emocjonalnych, psychicznych, związanych z zachowaniem dziecka, a także w rozwiązywaniu problemów rodzinnych.

surdopedagog: pedagog specjalny zajmujący się uczniami głuchymi lub niedosłyszającymi

terapeuta zajęciowy: zajmuje się usprawnianiem psychicznym, fizycznym i społecznym, w tym preorientacją zawodową.

tyflopedagog: pedagog specjalny zajmujący się uczniami niewidomymi lub niedowidzącymi.

SŁOWNICZEK

przydatnych skrótów



GOPS = *Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej*

MOPS = *Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej*

OREW = *Ośrodek Rehabilitacyjno-Edukacyjno-Wychowawczy*

OWI = *Ośrodek Wczesnej Interwencji*

PCPR = *Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie*

PFRON = *Państwowy Fundusz Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych*

PPP = *Poradnia Psychologiczno-Pedagogiczna*

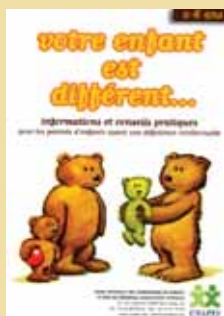
PSOUU = *Polskie Stowarzyszenie na Rzecz Osób z Upośledzeniem Umysłowym*

SOSW = *Specjalny Ośrodek Szkolno-Wychowawczy*

Przy opracowaniu niniejszej publikacji skorzystaliśmy
z książeczek wydanych przez UNAPEI - francuską
Krajową Unię Stowarzyszeń Rodziców Osób
z Niepełnosprawnością Intelktualną i Ich Przyjaciół



**„Votre enfant est différent...
Informations et conseils pratiques
pour les parents d'enfants ayant une déficience intellectuelle, 0-6 ans”**



wydanie z roku 2003
(ISBN 2-913157-59-9)



wydanie z roku 2007
(ISBN 2-91-3157-98-X)

UNION NATIONALE DES ASSOCIATIONS DE PARENTS
DE PERSONNES HANDICAPÉES MENTALES ET DE LEURS AMIS

15, rue Coysevox 75875 Paris Cedex 18

tel.: 01 44 85 50 50

fax: 01 44 85 50 60

public@unapei.org

www.unapei.org

POLSKIE STOWARZYSZENIE NA RZECZ OSÓB Z UPOŚLEDZENIEM UMYŚLOWYM

prowadzi:

- Ośrodki Wczesnej Interwencji dla dzieci w wieku 0-7 lat i ich rodzin,
- Ośrodki Rehabilitacyjno-Edukacyjno-Wychowawcze dla dzieci z głębokim upośledzeniem umysłowym oraz ze sprzężonymi niepełnosprawnościami i chorobami (wielorako niepełnosprawne), umożliwiające łączenie rehabilitacji ze spełnianiem obowiązku szkolnego,
- Środowiskowe Domy Samopomocy oraz inne formy organizacyjne rehabilitacji i wspierania rozwoju, zwłaszcza społecznego,
- Warsztaty Terapii Zajęciowej,
- chronione mieszkania grupowe,
- Centra Doradztwa Zawodowego i Wspierania Osób Niepełnosprawnych Intelktualnie,
- wspomaganie self-adwokatów, rzeczników własnych praw,
- edukację ustawiczną,
- organizację spędzania wolnego czasu (m.in. kluby, zespoły artystyczne, sportowe, turystyczne)
- indywidualne wspieranie w niezależnym życiu (świadczenie usług m.in. asysty osobistej dla dzieci i dorosłych niepełnosprawnych intelektualnie w procesie włączania ich w tok form aktywności dostępnych wszystkim ludziom w danym wieku),
- wspieranie i pomoc rodzinom (grupy spotkaniowe, informacja, poradnictwo, podnoszenie kompetencji rodzicielskich, krótkotrwale zastępowanie w opiece, transport do placówek itp.) oraz pomoc w przyjmowaniu aktywnej postawy we własnej sprawie i w niesieniu pomocy innym, którzy znaleźli się w podobnej sytuacji,
- działalność wydawnicza, m.in. wydaje kwartalnik „Społeczeństwo dla Wszystkich“.

POLSKIE STOWARZYSZENIE NA RZECZ OSÓB Z UPOŚLEDZENIEM UMYŚLOWYM

współpracuje:

- w tworzeniu nowego prawa,
- w zmienianiu wizerunku osoby z niepełnosprawnością intelektualną i postaw społecznych, w rozwijaniu więzi społecznych ułatwiających umacnianie się społeczeństwa dla wszystkich czyli włączanie osób niepełnosprawnych intelektualnie, w kształceniu kadr profesjonalnych,
- w popularyzowaniu wyników badań naukowych i doświadczeń innych krajów,
- w umacnianiu organizacji pozarządowych.

Polskie Stowarzyszenie na Rzecz Osób z Upośledzeniem Umysłowym Zarząd Główny

ul. Głogowa 2B, 02-639 Warszawa

tel.: 022 848-82-60, 022 646-03-14; fax: 022 848-61-62

e-mail: zg@psou.org.pl

www.psou.org.pl

BANK PEKAO SA w Warszawie 32 1240 5992 1111 0000 4773 3990

